

Agnieszka Ginter, Halina Kaluża, Agata Gruzewska

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

ODDZIAŁYWANIE UNIJNEGO WSPARCIA NA SYTUACJĘ DOCHODOWĄ PRODUCENTÓW TRZODY CHLEWNEJ NA WYBRANYM PRZYKŁADZIE

INFLUENCE OF THE EUROPEAN UNION'S SUPPORT ON SWINE PRODUCERS' INCOME: AN EXAMPLE

Słowa kluczowe: unijne wsparcie, sytuacja dochodowa, gospodarstwo rolne, producent trzody chlewnej

Key words: the European Union support, income situation, farm, swine producer

Abstrakt. Celem opracowania było przedstawienie oddziaływania unijnego wsparcia na kształtowanie się sytuacji dochodowej w wybranych gospodarstwach rolnych produkujących trzodę chlewną (żywiec wieprzowy) w 2010 r. W celu przeprowadzenia analizy ekonomicznej wybrano gospodarstwa rolne położone na terenie gminy Wiśniew w powiecie siedleckim. Zbadano 8 gospodarstw. Ukazano również rodzaje otrzymywanego wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej oraz jego strukturę.

Wstęp

Zmieniające się warunki ekonomiczne gospodarowania w rolnictwie polskim, powodujące wahania dochodowości produkcji rolnej, wymagają od rolników podejmowania częstych zmian zarówno w organizacji, jak i intensywności produkcji rolnej. W warunkach nasilającej się konkurencji w systemie gospodarki rynkowej, zysk (dochód rolniczy) stał się podstawowym miernikiem efektywności gospodarowania [Kopiński 2006].

O poziomie dochodu rolniczego decydują, obok sytuacji ekonomicznej rolnictwa w kraju, uwarunkowania przyrodnicze oraz warunki produkcyjno-ekonomiczne odzwierciedlające relacje czynników wytwórczych [Lelusz 2004]. Narzędziem niezbędnym do rozwoju jest konkretna korzyść ekonomiczna w postaci dochodu, który pozwala realizować cele różnego rodzaju. Wielkość dochodu w decydującym stopniu określa siłę ekonomiczną gospodarstwa [Wiatrak 2002].

Prowadzenie działalności rolniczej w dzisiejszych warunkach stawia wysokie wymagania polskim producentom rolnym. Ponoszą oni całkowitą odpowiedzialność i ryzyko za wytworzone przez nich produkty. System gospodarki rynkowej niesie wiele niewiadomych, na które trudno znaleźć jest odpowiedź. Swobodne kształtowanie cen rynkowych zgodnie z prawem podaży i popytu wpływa na zróżnicowanie opłacalności produkcji rolniczej [Podstawka, Ginter 2006]. W rezultacie produkcja rolna powinna być prowadzona w taki sposób, by zapewniała jak największą efektywność gospodarowania [Stepień 2006].

Dokonujące się procesy globalizacyjne w gospodarce światowej, a także liberalizacja polityki rolnej (UE) powodują również w Polsce ustawiczny wzrost konkurencyjności na poszczególnych rynkach rolnych [Jerzak 2008]. Wstąpienie Polski do UE stworzyło przed polskim rolnictwem nowe możliwości dofinansowania prowadzonej działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych.

Wieprzowina jest najważniejszym produktem w dochodach gospodarstw rolnych w Polsce. Udział żywca wieprzowego w produkcji towarowej polskiego rolnictwa wynosi około 25%, podczas gdy udział mleka wynosi 18,8%, a zbóż tylko 11,5%. Na zakup mięsa wieprzowego Polacy wydają największą część pieniędzy przeznaczonych na zakup żywności. Także spożycie wieprzowiny jest w Polsce stosunkowo duże – około 8-krotnie większe od spożycia mięsa wołowego i prawie 2,5-krotnie większe od spożycia drobiu [Szot 2003].

Po przystąpieniu Polski do UE chów trzody chlewnej w Polsce jest tak samo chwiejny jak przed tym faktem, z tą różnicą, że występuje tendencja spadkowa. W rezultacie obecnie pogłowie trzody chlewnej jest o kilka milionów mniejsze niż kilkanaście lat temu. Pogłowie trzody chlewnej w lipcu 2011 r. wyniosło 13 509 tys. sztuk i było mniejsze aniżeli przed rokiem o 1357 tys., tj. o 9,1%. [Rynek mięsa... 2011].

Material i metodyka badań

W celu ukazania oddziaływania unijnego wsparcia na sytuację dochodową gospodarstw rolnych zajmujących się produkcją trzody chlewnej przeprowadzono badania w 8 indywidualnych gospodarstwach rodzinnych, zlokalizowanych w gminie Wiśniew, w powiecie siedleckim. Podstawowym narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu przeprowadzony bezpośrednio w wybranych gospodarstwach rolnych. Dane dotyczące wyników produkcyjno-ekonomicznych dotyczyły 2010 r. Głównym celem pracy było ukazanie wpływu finansowego wsparcia UE na sytuację dochodową producentów trzody chlewnej, które otrzymują oni w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

Wyniki badań

Badane gospodarstwa rolne charakteryzowały się zróżnicowaną powierzchnią UR. Najmniejsze gospodarstwo rolne miało 9,0 ha UR, a największe 40,0 ha. Średnia powierzchnia badanego gospodarstwa w próbie badawczej wynosiła 23,7 ha UR. We wszystkich gospodarstwach w strukturze użytków rolnych zaobserwowano dominację gruntów ornych (powyżej 72% do 95,8%). W strukturze zasiewów w analizowanych gospodarstwach rolnych dominowało pszenżyto. Liczebność trzody chlewnej (w DJP) była zróżnicowana. Liczba trzody chlewnej ogółem w porównywanych gospodarstwach wynosiła od 10 do 138,6 DJP. Średnio na 1 badane gospodarstwo przypadało 45,2 DJP. Największą liczbą DJP trzody chlewnej charakteryzowało się gospodarstwo nr 2, najmniejsza gospodarstwo nr 1 (tab. 1).

Wartość przychodów w analizowanych gospodarstwach przedstawiono w tabeli 1.

Wartość przychodów w analizowanych gospodarstwach miała zróżnicowany poziom, co szczególnie było zauważalne w przeliczeniu na 1 ha UR. Najniższy poziom przychodów z działalności rolniczej na 1 ha UR zanotowano w gospodarstwie nr 1, najmniejszym pod względem obszaru (9 ha UR). Najwyższa wartość osiąganych przychodów wystąpiła w gospodarstwie nr 2, którego powierzchnia wynosiła 40 ha UR. Jak wskazują dane w tabeli 1, tylko w dwóch gospodarstwach osiągnęto przychody z produkcji roślinnej (gospodarstwo nr 3 i 4). Wartość ta w przypadku gospodarstwa 3 dotyczyła przychodów ze sprzedaży ziemniaków i pszenicy, natomiast w drugim przypadku tylko ziemniaków. Analizując przychody z produkcji zwierzęcej, zanotowano, że we wszystkich ośmiu gospodarstwach dotyczyły one w 100 % sprzedaży żywca wieprzowego. W przypadku 6 gospodarstw (nr 1,2,5,6,7,8) osiągnięte przychody pochodziły tylko ze sprzedaży żywca wieprzowego. W gospodarstwie nr 1 osiągnięte przychody w przeliczeniu na 1 ha wyniosły 1833,3 zł. Największą wartość, ponadtrzykrotnie wyższą (5643,0 zł), zanotowano w gospodarstwie nr 2 (tab. 2).

Tabela 1. Poziom przychodów w badanych gospodarstwach

Table 1. The selected farms' profits

Gospodarstwo/ Farm	Przychody/Profits			
	z produkcji roślinnej/ from crop production	z produkcji zwierzęcej/ from animal production	razem/ total	na 1 ha UR/ per hectare of arable land
zł/PLN				
1	-	16 500	16 500	1833,0
2	-	225 720	225 720	5643,0
3	24 000	93 750	117 750	4906,0
4	41 000	57 660	98 660	3063,9
5	-	51 050	51 050	3927,0
6	-	60 457	60 457	2325,3
7	-	55 200	55 200	3247,0
8	-	152 100	152 100	5244,8

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Tabela 2. Koszty bezpośrednie produkcji w wybranych gospodarstwach

Table 2. Direct production costs on selected farms

Gospodarstwo/ Farm	Koszty/Costs			
	produkcji roślinnej/ plant production	produkcji zwierzęcej/ animal production	razem koszty produkcji/total production costs	na 1 ha UR/ per hectare of arable land
zł/PLN				
1	4000	2200	6200	688,9
2	10 800	16 000	26 800	670,0
3	13 000	20 000	33 000	1375,0
4	16 650	10 000	26 650	827,6
5	5500	6100	11 600	892,3
6	14 500	12 000	26 500	1019,2
7	12 100	8500	20 600	1211,7
8	16 500	14 800	31 300	1079,3

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Suma kosztów bezpośrednich, która średnio przypadała na 1 badane gospodarstwo w wybranych gospodarstwach wyniosła 22 831 zł. Uwzględniając działy w gospodarstwie rolnym, niewielką przewagę kosztów bezpośrednich zanotowano w produkcji roślinnej 11 631 zł/gospodarstwo, w porównaniu z produkcją zwierzęcą, dla której wyniosły one 11 200 zł/gospodarstwo. W strukturze kosztów bezpośrednich poniesionych na produkcję roślinną największy udział stanowiły koszty nawozów mineralnych, wahały się one w granicach od 36,6% (gospodarstwo nr 5) do 76,9% (gospodarstwo nr 3). W przeliczeniu na 1 badane gospodarstwo średni koszt nawozów mineralnych ukształtował się na poziomie 7531,2 zł, a w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wyniósł 316,8 zł. W analizowanych gospodarstwach poziom kosztów bezpośrednich w produkcji roślinnej na 1 ha UR. wahał się od 150,0 zł (gospodarstwo nr 2) do 517,6 zł (gospodarstwo nr 7). Następnym znaczącym obciążeniem związanym z produkcją roślinną były koszty środków ochrony roślin, których poziom był porównywalny z kosztami materiału siewnego. Koszt środków ochrony roślin w przeliczeniu średnio na 1 badane gospodarstwo wyniósł 1150 zł, a w przeliczeniu na 1 ha UR niecałe 50,0 zł. W przypadku materiału siewnego, w analizowanych gospodarstwach, zanotowano podobne wartości poniesionych kosztów, odpowiednio 1325,0 zł oraz 55,7 zł.

Koszty bezpośrednie związane z produkcją zwierzęcą w analizowanych gospodarstwach kształtowały się na różnym poziomie, wyniosły od 2200 zł (gospodarstwo nr 1) do 20 000 zł (gospodarstwo nr 3). W strukturze kosztów bezpośrednich, poniesionych na produkcję żywca wieprzowego, w niemal

Tabela 3. Poziom kosztów pośrednich w wybranych gospodarstwach

Table 3. Indirect costs in selected farms

Gospodarstwo/ Farm	Razem koszty pośrednie/Total indirect costs	Poziom kosztów pośrednich/na 1 ha UR/Indirect costs per hectare of arable land
		zł/PLN
1	8450	938,9
2	27 068	675,7
3	21 500	895,8
4	21 200	658,4
5	9420	724,6
6	15 400	592,3
7	12 700	747,1
8	20 000	689,6

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Tabela 4. Poziom dochodu rolniczego w badanych gospodarstwach w 2010 r.

Table 4. Income of the selected farms

Gospodarstwo/ Farm	Poziom dochodu rolniczego w gospodarstwie/ Farm income	Poziom dochodu rolniczego/1 ha UR/ Income per hectare of arable land
	zł/PLN	
1	1850	205,5
2	171 852	4296,3
3	63 250	2635,4
4	50 810	1577,9
5	30 030	2310,0
6	18 557	713,7
7	21 900	1288,2
8	100 800	3475,8

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

wszystkich gospodarstwach (nr 1, 3, 4, 6, 7, 8) największy udział zajmowały koszty pasz, w tym koncentratów paszowych. W gospodarstwie nr 2 i 5 największe koszty produkcji zwierzęcej dotyczyły zakupu zwierząt hodowlanych. Wydatki na usługi weterynaryjne zajmowały najmniejszy udział w strukturze kosztów bezpośrednich, wahały się od 3,3% (gospodarstwo nr 5) do 25% (gospodarstwo nr 3). W żadnym gospodarstwie nie ponoszono kosztów związanych z ubezpieczeniem zwierząt (tab. 3).

Koszty pośrednie w badanych gospodarstwach, podobnie jak koszty bezpośrednie, były zróżnicowane. Suma kosztów pośrednich średnio na 1 badane gospodarstwo wyniosła 16 967 zł. Największy udział stanowiły koszty paliwa i smarów. Kolejnym znaczącym kosztem były koszty opału i energii elektrycznej. Najmniejszym elementem składowym kosztów pośrednich były opłaty za dzierżawę ziemi. Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że poziom kosztów pośrednich, w porównaniu z kosztami bezpośrednimi, był wysoki. Może to być argument przemawiający za tym, aby starać się unikać szacowania kosztów pośrednich, jako narzutu (np. 10%) kosztów bezpośrednich.

Najistotniejszym efektem z działalności rolniczej dla wszystkich producentów rolnych jest poziom osiągniętego dochodu rolniczego (tab. 4).

W analizowanych gospodarstwach prowadzona działalność rolnicza, głównie produkcja trzody chlewnej, była gałęzią zapewniającą dochód. Należy jednak zauważyć silne jego zróżnicowanie, szczególnie widoczne w przeliczeniu jego wartości na 1 ha UR. Najniższy poziom dochodu rolniczego na 1 ha UR zanotowano w gospodarstwie nr 1, w którym dochód wyniósł 1850 zł. Najwyższy, ponaddwudziestokrotnie wyższy poziom tego miernika ekonomicznego miał miejsce w gospodarstwie nr 2.

Tabela 5. Struktura wsparcia finansowego dla gospodarstw rolnych w ramach WPR w 2010 r.
Table 5. Farm financial support structure in 2010

Gospodarstwo/ Farm	JPO Single/ Payment Scheme	UPO Competitiveness/ Payment Scheme	ONW	Program rolny środowiskowy/Agrí- enviromental program	Razem wsparcie unijne/Total EU support
	zł/PLN				
1	57,1	24,7	18,2	-	100,0
2	56,9	24,9	18,1	-	100,0
3	44,8	24,4	14,3	16,7	100,0
4	51,0	18,6	16,2	14,1	100,0
5	57,3	24,3	18,3	-	100,0
6	47,9	20,4	15,3	16,4	100,0
7	43,7	19,4	13,9	22,8	100,0
8	47,9	22,8	15,2	14,6	100,0

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Analizowane gospodarstwa korzystały ze wsparcia finansowego, skierowanego do rolników od momentu przystąpienia naszego kraju do UE. Wszystkie gospodarstwa korzystają z finansowego wsparcia w ramach Jednolitej Płatności Obszarowej, podobnie jak z Uzupełniającej Płatności Obszarowej oraz dopłat w tytule ONW. Ponadto, 5 gospodarstw (nr 3, 4, 6, 7, 8) otrzymuje wsparcie w ramach programów rolnośrodowiskowych.

W 2010 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podjęła decyzję określającą wysokość Jednolitej Płatności Obszarowej na poziomie 562,09 zł/ha. Uzupełniająca płatność obszarowa ukształtowała się na poziomie 327,28 zł/ha. Płatność z tytułu ONW wynosiła 179 zł/ha. W przypadku programów rolnośrodowiskowych wysokość płatności była indywidualnie uzależniona od konkretnego gospodarstwa. Analizując otrzymaną pomoc finansową we wszystkich wybranych gospodarstwach, zaobserwowano, że największe znaczenie miała Jednolita Płatność Obszarowa. Jej udział był wysoki, wahał się od 43,7 do 57,1%.

Otrzymywane unijne wsparcie miało istotne znaczenie dla producentów trzody chlewnej, co znalazło wyraz w kształtującej się sytuacji dochodowej (tab. 6).

Na podstawie danych zawartych w tabeli 6 można zauważyć, że znaczenie wsparcia z UE w analizowanych gospodarstwach było zróżnicowane. Największy jego wpływ zanotowano w najmniejszym gospodarstwie (gospodarstwo nr 1), natomiast najmniejsze jego znaczenie zanotowano w największym gospodarstwie (gospodarstwo nr 2). Średnio w danym gospodarstwie rolnym udział finansowego unijnego wsparcia w sytuacji dochodowej wyniósł 42,7%. Należy zwrócić uwagę, że jest to znaczący udział, który korzystnie wpływał na sytuację finansową producentów trzody chlewnej.

Tabela 6. Znaczenie wsparcia z UE w dochodach producentów rolnych w 2010 r.

Table 6. The meaning of union's support in producers' income in 2010 year

Gospodarstwo/ Farm	Dochód rolniczy/Income		Wsparcie unijne/EU support		Dochód rolniczy i wsparcie unijne razem/Income and EU support total	
	zł/PLN	%	zł/PLN	%	zł/PLN	%
1	1850,0	17,3	8862,6	82,7	10 712,6	100,0
2	171 852,0	81,3	39 462,0	18,7	211 314,0	100,0
3	63 250,0	67,7	30 150,4	32,3	93 400,4	100,0
4	50 810,0	58,9	35 474,2	41,1	86 284,2	100,0
5	30 030,0	70,2	12 743,0	29,8	42 773,0	100,0
6	18 557,0	37,8	30 486,0	62,2	49 043,0	100,0
7	21 900,0	50,1	21 853,1	49,9	43 753,1	100,0
8	100 800,0	74,6	34 346,3	25,4	135 146,3	100,0

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Podsumowanie

W 2010 r. sytuacja dochodowa producentów trzody chlewnej była zróżnicowana. We wszystkich badanych gospodarstwach osiągane przychody z tytułu prowadzonej działalności rolniczej, jaką była produkcja żywca wieprzowego, przewyższały ponoszone koszty. Analiza struktury kosztów bezpośrednich wykazała, że największe koszty poniesiono na zakup pasz, a w przypadku kosztów pośrednich na zakup paliwa i smarów. Wybrane do analizy gospodarstwa rolne korzystały z mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej, która zapewnia polskim producentom rolnym wsparcie finansowe. W analizowanych gospodarstwach największy wpływ miała Jednolita Płatność Obszarowa. Ponadto, unijne wsparcie otrzymywano również w ramach płatności uzupełniającej oraz dopłat z tytułu ONW. Ponadto, 5 gospodarstw otrzymywało wsparcie z programu rolnośrodowiskowego. Środki finansowe z UE miały bardzo duży wpływ na sytuację dochodową producentów trzody chlewnej, ich udział średnio na 1 badane gospodarstwo wynosił ponad 42%.

Literatura

- Jerzak M.** 2008: Zarządzanie ryzykiem jako czynnik stabilizacji dochodów i poprawy konkurencyjności w rolnictwie. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. X, z. 3, 246-252.
- Kopiński J.** 2006: Ocena efektów produkcyjno-ekonomicznych wybranych gospodarstw rolnych o różnej wielkości ekonomicznej w aspekcie rozwoju zrównoważonego. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. VIII, z. 1, 85-92.
- Lelusz H.** 2004: Strategie inwestycyjne w gospodarstwach rolnych. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. VI, z. 1, 124-132.
- Podstawka M., Ginter A.** 2006: Sytuacja dochodowa gospodarstw rolniczych w warunkach różnego poziomu rozwoju rolnictwa. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. VIII, z. 1, 145-154.
- Rynek mięsa – stan i perspektyw. 2011: IERiGŻ-PIB, 41, 5-17.
- Stępień S.** 2006: Koszty jednostkowe w gospodarstwach o zróżnicowanej strukturze organizacyjnej. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. VIII, z. 1, 190-197.
- Szot E.** 2003: Polskie Rolnictwo w Unii Europejskiej. Fundacja Fundusz Współpracy. Warszawa, 61-69.
- Wiatrak A.P.** 2002: Sytuacja dochodowa polskiego rolnictwa w latach dziewięćdziesiątych. [W:] Transformacja rolnictwa polskiego i ukraińskiego w latach 90. Wyd. Wieś Jutra, Warszawa, 56-67.

Summary

The article presents the EU support influence on farmers' income using a sample of selected farms, located in Wiśniew county, Siedlce district in Mazovia voivodeship. The data were collected using a questionnaire and the experiment was carried out on farms through 2010. In addition, the article presents the EU support, which was very important for the income situation of Polish swine producers.

Adres do korespondencji:

dr inż. Agnieszka Ginter, dr hab. Halina Kaluża, dr hab. Agata Gruzewska
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
Instytut Agronomii
Zakład Ekonomiki, Organizacji Rolnictwa i Agrobiznesu
ul. B. Prusa 12, 08-110 Siedlce
tel. (25) 643 12 90
e-mail: aginter@vp.pl, halina.kaluza@interia.pl, gruzewska@op.pl